

היקום הוא יער אפל

ניק ריצ'רדסון

טרילוגיית "שלושת הגופים" של הסופר הסיני צ'ה-שין ליו היא יצירת מד"ב שאפתנית המתחילה בימי מהפכת התרבות הסינית ומסתיימת בעוד 19 מיליון שנים. ליו מציג יקום קודר שבו ציוויליזציות מסתתרות זו מפני זו; הן משמידות כל מערכת שמש שיש בה סימן לחיים תבוניים, לפני שיושמדו בעצמן. הסיבה לכך שטרם שמענו מחוצנים היא שאנחנו המין היחיד הטיפש דיו לחשוף את מיקומו בפני כל היקום

ינואר 2019

דע בדיוני איננו סוגה ספרותית חדשה בסין, אבל מדע בדיוני טוב הוא חידוש מרענן בהחלט, מסביר הסופר צ'ה-שין ליו (Cixin Liu) במאמר המצורף לאסופת המד"ב **כוכבי לכת נעלמים** (*Invisible Planets*), המציגה סיפורים מאת כמה מן הסופרים הבולטים בתחום בסין.

סיפורי המד"ב הראשונים בסין הופיעו בתחילת המאה העשרים ונכתבו בידי אינטלקטואלים שהטכנולוגיה המערבית קסמה להם. "בראשיתו", כותב ליו, המדע הבדיוני "נעשה כלי תעמולתי בידי סינים שחלמו על סין חזקה, חופשייה מביזה קולוניאלית". את אחד הסיפורים המוקדמים כתב המלומד לְיאָנג צ'יצ'או (Liang Qichao), מראשי רפורמת מאה הימים הכושלת של 1898. לְיאָנג תיאר שם יריד עולמי בשנחאי, חלום שזכה להתממש רק בשנת 2010.

לנוכח הלהט האידיאליסטי שהתעורר אחרי עלייתו של מאו, מפתיע אולי כמה מעט מדע בדיוני אוטופי יוצר בסין בעת השלטון הקומוניסטי; בברית המועצות, לעומת זאת, נכתב הרבה מאוד, לפחות בתחילה. המעט שנכתב בסין נועד בראש ובראשונה לילדים, ולצרכים פדגוגיים; הוא נצמד לעתיד הקרוב ולא הרחיק אל מעבר למאדים. בשנות השמונים סופרים סינים כבר החלו לכתוב בהשפעת המד"ב המערבי, אבל יצירותיהם נדחקו לקרן זווית, משום שמשכו תשומת לב לפערי ההתפתחות הטכנולוגית בין סין למערב. רק באמצע שנות התשעים, כאשר הרפורמות של דָנג שְׂאָוֶפִּינג החלו להשפיע, ספרות המד"ב הסינית החלה לחוות את מה שליו מכנה "רנסנס".

לְיוֹ עֲצָמוּ נִיצַב בַּחֲזִית הַזִּירָה הַמִּתְפַּתַּחַת הַזֵּאת מֵאֵז שְׁנוֹת הַתְּשָׁעִים. הוּא הַסּוֹפֵר הָאֲסִיאָתִי הָרֵאשׁוֹן שֶׁזָּכָה בְּפָרֶס הוּגוֹ (בִּשְׁנַת 2015), וְאִין מַחְבֵּר שְׁלוֹכֵד בִּיצִירָתוֹ טוֹב יוֹתֵר אֶת הַקֶּצֶב הַמְּסַחֵר וְהַתְּאוּוֹתֵנִי מִמֶּשׁ שֶׁל פְּרִיחַת הַכִּלְכֵּלָה הַסִּינִית. טְרִילוֹגִיַּת **שְׁלוֹשֵׁת הַגּוֹפִים** הַמוֹנוֹמֶנְטָלִית שֶׁלוֹ, שְׁפּוֹרֶסְמָה בִּשְׁנֵים 2006–2010 וְתוֹרְגָמָה לְאַחֲרוֹנָה לְאַנְגְּלִית בִּיֶּדִי קֵן לְיוֹ (Ken Liu) – בְּעֲצָמוֹ סוֹפֵר מִד"ב סִינִי-אֲמֵרִיקָנִי – הִיא יִצִירַת הַמִּד"ב הַסִּינִית הַיְדוּעָה בְּיוֹתֵר. בֶּרֶק אֹבֵמָה הוּא אֶחָד מִקּוֹרָאיוֹ הַמְּפּוֹרֶסְמִים, וְהַעִיבּוּדִים הַקּוֹלְנוֹעִיִּים הַמִּתְּכַנְנִים לְסִפְרָיו מִתּוֹאֲרִים כֶּבֶר עֲכָשִׁיו כִּי "מִלְחַמַת הַכּוֹכָבִים" שֶׁל סִין.

מִד"ב בְּמִדֵּים אֲפִיִּים

הַטְרִילוֹגִיָּה עוֹסֶקֶת בַּהֲשִׁלְכוֹת הַקְּטֵלְנִיּוֹת שֶׁל נִיסִיוֹן הָאֲנוּשׁוֹת לִיצוֹר קֶשֶׁר עִם חוּצָנִים; מִתְּבַרֵר שֶׁהַסִּיבָה לַכֶּךְ שְׁטָרֶם שֶׁמַּעֲנוּ מִחוּצָנִים הִיא שֶׁאֲנַחְנוּ הַמִּין הַיְחִיד הַטִּיפֵשׁ דִּיו לְחֲשׂוֹף אֶת מִיקוּמוֹ בְּפָנֵי כָל הַיְקוּם.

זוֹ אַחַת מִיִּצִירוֹת הַמִּד"ב הַשֶּׁאֲפֵתְנִיּוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁנִּכְתְּבוּ אִי פֶעַם. הַסִּיפּוֹר מִתְחִיל בִּימֵי מֵהַפְּכַת הַתְּרַבּוֹת הַסִּינִית וּמִסְתַּיִם בְּעוֹד 18,906,416 שָׁנִים. אַחַת הַסְּצֵנוֹת שֶׁלוֹ מִתְּרַחֶשֶׁת בְּבִיזְנִטִיוֹן הָעֵתִיקָה, וְסַצְנָה אַחֲרַת מִסּוֹפְרַת מְנַקּוֹדַת מְבִטָּה שֶׁל נְמֵלָה. הַסִּפֵּר הָרֵאשׁוֹן מִתְּרַחֵשׁ עַל פְּנֵי כְּדוֹר הָאַרְץ, אֲבָל סַצְנוֹת אַחֲדוֹת מִתְּחַלְלוֹת בִּיצוּגֵי מִצִּיאוֹת מְדוּמָה שֶׁל שׁוֹשֶׁלֶת צִיִּין וְשֶׁל מִצְרִים הָעֵתִיקָה; עַד סוֹף הַסִּפֵּר הַשְּׁלִישִׁי הִירֵיעָה מִתְּרַחֶבֶת וּמְקִיפָה מִלְחָמָה בֵּין צִיּוּלִיזְצִיּוֹת, הַמִּתְּנַהֶלֶת לֹא רַק בִּיקוּם הַתֵּלֶת-מִמִּדֵּי אֲלָא גַם בְּמִמִּדֵּים אַחֲרִים.

קָנָה הַמִּידָה הַמְּרִשִּׁים בְּסִיפּוֹרוֹ שֶׁל לְיוֹ נִתְמַךְ בְּהִיקָף אֲדִיר שֶׁל מַחְקֵר. בִּשְׁנַת 1988 סִיִּים אֶת לִימוּדֵיו בְּאוּנִיבֶרְסִיטַת צְפוֹן סִין לְמִשְׁאֲבֵי מִים וְלִהַנְדִּסַת חֶשְׁמֵל, וְעַד לְנִסְיַקַת הַקְּרִיירָה הַסְּפּוֹרֵתִית שֶׁלוֹ עֶבֶד כְּמַהֲנֵדֶס מַחֲשָׁבִים בַּתְּחַנַּת כּוֹחַ בְּמַחוּז שְׁאֵן-שִׁי. הַכְּשֶׁרְתּוֹ עֲשׂוּיָה לְהִשְׁמַע צָרָה, אֲבָל הַמַּדְעֵ הַבְּדִיוֹנִי שֶׁהוּא כּוֹתֵב, הַמְּמוּקָם בְּקִצָּה הַ"קֶּשֶׁה" שֶׁל הַזֵּ'אַנְר (בְּמַדְעֵ בְּדִיוֹנֵי "קֶשֶׁה" יֵשׁ הַרְבֵּה מַדְעֵ; בְּמִד"ב "רֶךְ" יֵשׁ רַק מַעֲט) מְגַלֵּה יָדַע בְּפִיזִיקָה שֶׁל חֲלִיקִיקִים, בְּבִיּוֹלֹגִיָּה מוֹלְקוֹלְרִית, בְּמַדְעֵי הַמַּחֲשָׁב וּבַתְּחוּמִים רַבִּים נוֹסְפִים.

הַכֶּרֶךְ הָרֵאשׁוֹן בְּטְרִילוֹגִיָּה, **בְּעִיַת שְׁלוֹשֵׁת הַגּוֹפִים** (*The Three-Body Problem*), קְרוּי עַל שֵׁם בְּעִיָּה אֲזוֹטְרִית בַּתְּחוּם הַמְּכַנִּיקָה הַמְּסֻלּוּלִית, שֶׁקְשׁוּרָה בַּחֲזִיוֵי הַתְּנוּעָה שֶׁל שְׁלוֹשָׁה גּוֹפִים שֶׁשְׂדוֹת הַכְּבִידָה שֶׁלָּהֶם מְצַטְלָבִים. הַבְּעִיָּה רִלוּוֹנֶטִית לְסִיפּוֹר, מִשׁוּם שֶׁהַגְּזַע הַחוּצָנִי שֶׁהָאֲנוּשׁוֹת בְּפִזִּיּוֹתָהּ יוֹצֵרַת אִיתוֹ קֶשֶׁר – מִקּוֹרוֹ בְּכּוֹכֵב לַכֵּת בְּעַל שְׁלוֹשׁ שְׁמִשׁוֹת ("טְרִיסוֹלָאֲרִיס"), עוֹבְדָה הַמְּעוֹרֶרֶת בְּעִוֹת קֶשׁוֹת שֶׁל שִׁינוּיֵי אֲקָלִים. תְּקוּפּוֹת קְצָרוֹת שֶׁל יִצִּיבוֹת, שְׁבַהן הַיּוֹם וְהַלִּילָה סְדִירִים, מִתְּחַלְפוֹת לְלֹא הַתְּרָאָה בַּתְּקוּפּוֹת כְּאוֹטִיּוֹת שְׁבַהן הַיָּמִים עֲשׂוּיִים לְהִימֶשֶׁךְ שְׁנַיִם וְאַחַת הַשְּׁמִשׁוֹת עֲלוּלָה לְהַתְּקַרֵּב וְלִיָּבֵשׁ כָּל דָּבָר שֶׁנִּחְשָׁף לְקֶרְנִיָּה. בְּעִיַת שְׁלוֹשֵׁת הַגּוֹפִים הִיא הַסִּיבָּה לַכֶּךְ שֶׁ"בְּנֵי שְׁלוֹשׁ הַשְּׁמִשׁוֹת", הַטְּרִיסוֹלָאֲרִיאֲנִים, שֶׁמַּחִים כָּל כֶּךְ לְמַצּוֹא אֶת כּוֹכֵב הַלֵּכַת שֶׁלָּנוּ, שִׁישׁ לוֹ שֶׁמֶשׁ אַחַת בְּלִבָּד וְאַקָלִים שֶׁאֲפִשֵׁר לְחַזּוֹתוֹ. כְּצִפּוּי, הֵם רוֹצִים לְשַׁדּוֹד מֵאִיתָנוּ אֶת כּוֹכֵב הַלֵּכַת. לְרוּעַ מְזֻלָּם, כּוֹכֵב הַלֵּכַת שֶׁלָּהֶם מְרוּחַק אַרְבַּע שְׁנוֹת אוֹר מֵאִיתָנוּ, וְכֶךְ נִיתְנוֹת לָנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְהַתְּכוּנֹן לְפִלִישֶׁתִּים.

לְיוֹ מתאר היטב (ובלי לשעמם) את הטכנולוגיות החדשות ומסביר את יסודותיהן המדעיים. החלקים המשובחים ביותר בספריו הם מעין תמונות ממוסגרות שעשויות היו להיראות הזויות או סוריאליסטיות, אלמלא תוארו בסמכותיות מדעית מרשימה כל כך. אחת הסצנות המקוריות ביותר מתרחשת לקראת סוף **בעיית שלושת הגופים**. בני שלוש השמשות מפתחים "סופונים" - רובוטים זעירים העשויים מפרוטונים ש"נפרשו" לשני ממדים, לפי עקרונות הלקוחים מתורת העל-מיתר. התוכנית היא לשלוח אותם לכדור הארץ כדי לחבל בתוצאות המתקבלות מניסויים במאיצי חלקיקים, ואז להחזיר ידיעות מן האנושות אל עולם שלוש השמשות. אבל הניסיונות לפרוש את הפרוטון באמצעות מאיץ חלקיקים ענק משתבשים. בניסיון הראשון, בני שלוש השמשות מרחיקים לכת ופורשים את הפרוטון לממד יחיד. התוצאה היא קו דק-עד-אינסוף שאורכו 1,500 שעות אור, המתנפץ ומרחף בחזרה אל טריסולאריס כ"קורים דקיקים שמתקיימים ונעלמים לסירוגין". בניסיון שני, הפרוטון נפרש בטעות לשלושה ממדים. השמיים מתכסים מוצקים גיאומטריים אדירים - כדורים, טֶטְרָאֶדְרִים, חרוטים, טורוסים, צלבים וטבעות מוביוס - "כאילו ילד ענק רוקן אל הרקיע קופסה של קוביות משחק". ואז כל אלה ניתכים לכדי עין זוהרת יחידה, ההופכת למראָה פרבולית שממקדת אלומת שמש מרוכזת בבירה הטריסולארית ומעלה אותה באש.

פרט לפיזיקה תיאורטית נראה כי לְיוֹ ידע נרחב בשדות ההיסטוריה, מדע המדינה, תורת המשחקים, הסוציולוגיה ואפילו האסתטיקה. הדמות המרכזית בכרך השני, **היער האפל** (*The Dark Forest*), איננה מדען אלא סוציולוג בשם לואו ג'י, המפתח תיאוריה ולפיה היקום דומה ליער אפל "שאורבים בו אינספור טורפים לא ידועים". כל כוכב לכת החושף את מיקומו הופך לטרף פוטנציאלי, וכדי לשרוד נדרשת זהירות רבה.

לואו ג'י מתמנה מטעם האו"ם לכהן כאחד "הפונים אל הקיר", קבוצה קטנה של יחידים המופקדים על פיתוח תוכניות למלחמה בבני שלוש השמשות. הם נקראים "הפונים אל הקיר" על שם שיטת מדיטציה בודהיסטית שכרוכה בהייה שקטה בקיר; כי כדי לחמוק מן הסופונים הם עובדים ביחידות ואסור להם לחשוף את פרטי תוכניותיהם בפני איש, לרבות הרשויות שהקימו את הקבוצה. רוב התוכניות אינן מיושמות. פרדריק טיילר, למשל, שר ההגנה האמריקני בדימוס, חשב להציע לטריסולאריאנים סוס טרויאני: פצצת מימן חבויה בגוש קרח בגודל הר. בטריסולאריית **שלושת הגופים**, אפילו תוכניות שאינן יוצאות אל הפועל לובשות ממדים אפיים.

לואו ג'י, מצידו, מציע לאיים על הטריסולאריאנים כי מיקומם ישודר ליקום, וכך הוא מצליח לפחות לדחות את השמדת האנושות. תיאוריית היער האפל שלו אכן מדויקת למדי: ברומן השלישי והאחרון, **קץ המוות** (*Death's End*), מתברר שיש ציוויליזציות מתקדמות עוד יותר מזו הטריסולאריאנית, והן מנטרות את היקום ומחפשות אותות לחיים תבוניים, וכאשר נמצאת מערכת שמש המגלה פוטנציאל מאיים הן מוחקות אותה בלחיצת כפתור; הן רואות בכך משימת ניקוי ותו לא.

חשיבה ניאו-ריאקציונרית

הראייה הפסימית הזאת של היקום, שלפיה ציוויליזציות מוכרחות להתקיים בבידוד כדי לשרוד, ממחישה עניין שעולה שוב ושוב בסדרה של ליו: התנהגות מוסרית היא לוקסוס, והיא תלויה בהיעדרו של איום. הטריסולאריאנים אינם רעים - הם בסך הכול רוצים לשרוד.

אחרי עימות הרסני בין צי החלל הארצי למערכות הנשק הטריסולאריאניות, קומץ ספינות ארציות מצליח להימלט אל החלל. התוכנית היא להקים את הציוויליזציה מחדש הרחק ממערכת השמש, אבל הצוותים תופסים במהרה שהאספקה העומדת לרשות הספינות לא תספיק כדי להביא את כולן אל היעד. הראשונה לפעול על סמך ההכרה הזאת היא ספינה אמריקנית בשם "עידן הברונזה". זו משמידה את כל שאר הספינות בנשק אטומי, קוצרת את האספקה שלהן וממשיכה בדרכה. כעבור שנים רבות, בתחילתו של הכרך השלישי, ספינת "עידן הברונזה" נקראת לשוב אל כדור הארץ, שם האנושות מתקיימת כעת ומשגשגת בשלווה בזכות לואו ג'י, שהציל אותה מהשמדה בידי הטריסולאריאנים. אנשי ונשות הצוות של "עידן הברונזה" סבורים שיתקבלו כגיבורים, אבל עם שובם הם עומדים לדין באשמת פשעים נגד האנושות. הפעולות שנעשו בתקופה כאוטית בכדור הארץ נשפטות לפי סטנדרטים של תקופה יציבה חדשה.

דבר דומה קורה ללואו ג'י. כדור הארץ נהנה מיציבות משום שלואו ג'י ממתין ליד הכפתור, כשהוא נכון לשדר ליקום את מיקומה של טריסולאריס. אבל אחרי פרישתו הוא מואשם ברצח עם: כדי לבחון את תורת "היער האפל" שפיתח, כדור הארץ שידר את מיקומה של מערכת שמש אחרת (מאוכלסת כנראה), וזו הושמדה אחר כך. מיד עם העברתו של לואו מתפקידו, טריסולאריס תוקפת וכל האנושות מוגלית אל גולאג באוסטרליה, שם היא מידרדרת למלחמת אזרחים אכזרית. מוסר ההשכל כאן ברור למדי.

בהקשר זה, תנועות פוליטיות רדיקליות מוצגות כשוגות באשליות. הן צצות בתקופות יציבות אבל נעשות לא רלוונטיות או משנות את פניהן לבלי הכר בעתות משבר אמיתי. ליו רוצה שנדע שהקומוניזם בפרט הוא רעיון גרוע. בסצנה הראשונה ב**בעיית שלושת הגופים**, נערה בת חמש-עשרה נרצחת במאבק בין פלגים קומוניסטיים ששמותיהם כמעט זהים: המשמר האדום והאיחוד האדום. כעבור עמודים אחדים, פיזיקאי מעונה ומומת במהלך משפט ראווה משום שסירב לקבל את הטענה כי תורת היחסות של איינשטיין היא ריאקציונרית. אפילו אשתו מוקיעה אותו, לאחר שדוחקים בה לצדד ב"צעירי המהפכה". "המודל הסטטי של היקום שולל את הטבע הדינמי של החומר", היא אומרת על תורתו של איינשטיין: "היא אנטי-דיאלקטית!" **בקץ המוות**, האנושות נאלצת בסופו של דבר לעזוב את כדור הארץ ולחיות במערכת של כוכבי לכת מלאכותיים שהקימה. אחד מאלה הוא כוכב לכת עשוי זבל שתושביו נוכלים, קבצנים ו"פעילים פוליטיים".

בתקופה היציבה שנפתחת בזכות לואו ג'י, חברות אנושיות נהנות מרווחה: איש אינו צריך לעבוד אם אינו רוצה בכך, והפערים הכלכליים נמחקים. אבל כל זה הוא תוצאה של קדמה טכנולוגית ולא של מהפכה פוליטית. הדבר הטוב ביותר שמדינה יכולה לעשות הוא לתמוך במדע בדרכו להציל את העולם, אך אל לה לכוון אותו.

תמיד מסובך לחלץ את עמדתו הפוליטית של סופר מתוך עבודתו, אבל פוליטיקה היא אחד הנושאים הבולטים בטריטוריה של **שלושת הגופים**, והיסודות האידיאולוגיים בטריטוריה עולים בקנה אחד עם החשיבה הניאו-ריאקציונרית בת זמננו. כתוצאה מכך, הטריטוריה מעוררת תחושה שונה מאוד ממרבית המדע הבדיוני המערבי של ימינו (צ'יינה מייוויל, ג'ף ונדרמיר, מרגרט אטווד ואחרים), שנוטה שמאלה בדרך כלל. העניין אינו מסתכם בתיאורן של הקבוצות המהפכניות ושל תפקידה הכלכלי של המדינה. ברומנים של ליו העולם המתקיים בעתיד, בעוד מאות שנים, מאורגן עדיין לפי ענפים לאומיים: אמריקה היא מעצמה הנשלטת בידי אמריקנים, סין היא מעצמה הנשלטת בידי סינים. למעשה, אפשר לקרוא את הטריטוריה כמשל על הסכנות הגלומות בהזמנת זרים לארצך, זרים אשר עקרונו המוסר שלהם חושלו בנסיבות אלימות. הגברים הנשיים של תקופת השגשוג - ארוכי שיער, דקי גזרה ומאופרים כנשים - מוצגים כחסרי כל יכולת להתמודד עם קשיים ומצוקה. הטריטוריה האריאני תוקפים ברגע שבו לואו ג'י מעביר את האחריות לידי אישה, משום שהם אינם מאמינים - ובצדק, כך מתברר - שיהיה לה האומץ ללחוץ על הכפתור.

האנושות בחיתוליה

תפיסתו של העולם כיער אפל היא אולי פסימית מבחינה פוליטית ומוסרית, אבל תפיסת עתידה המדעי-טכנולוגי של האנושות אצל ליו אופטימית מאוד דווקא. התקופה הנוכחית איננה אחרית הימים שלנו: אנחנו כמו עוללים למרגלותיו של גרם מדרגות ארוך. עוד נפתח ננו-חומרים בעלי קשיות אדירה שיאפשרו לנו לבנות מעלית לחלל. עוד ניצור טילים מונעים בהיתוך גרעיני שישגרו אותנו הרחק מעבר לעננת אורט. יום אחד נוכל לבנות כוכבי לכת טבעתיים מלאכותיים שיחוללו לעצמם שדות כבידה משלהם. נחיה בבתים שצורתם צורת עלים, שיתנוודדו מענפי עצים מלאכותיים אדירים; לא נישא איתנו טלפונים סלולריים או מכשירים חכמים, משום שכל משטח יוכל להפוך לפי צורך למסך מידע. ליו מזכיר לנו שוב ושוב את הפרימיטיביות הטכנולוגית שלנו בתארו ציוויליזציות שנמצאות שנות אור לפנינו ומשמשות לנו מודל לחיקוי. אחד הקטעים המרשימים בטריטוריה מגיע לקראת סופו של **היער האפל**, כאשר צי הארץ נתקל בכלי טריטוריה אריאני שספינות החלל המתקדמות ביותר שלנו נראות מגושמות לעומתו: "הגשושית עוצבה כטיפה מושלמת, מעוגלת בראשה ומחודדת בזנבה, ופניה חלקים כל כך ששימשה כמחזיר אור מושלם. שביל החלב השתקף על פניה כתבנית אור חלקה... וצורתה הטיפתית היתה טבעית עד כדי כך שהצופים בה דימו לעצמם שהיא מקיימת מצב צבירה נוזלי, שלא ייתכן בו כל מבנה פנימי". אבל עד סוף הטריטוריה, היכולת הטכנולוגית של האנושות כבר עוקפת את זו הטריטוריה אריאנית.

סיפוריו של צ'ה-שין ליו קובצו באסופה **ארץ נודדת** (*The Wandering Earth*), ואף שהם קצרים, יש בהם אותה תפארת אדירת ממדים. באחד הסיפורים, למשל, מותמר כדור הארץ לספינת חלל כדי להימנע מהשמדה על ידי השמש, ומנווט לחלק אחר בגלקסיה. אחת הדוגמאות הטובות ביותר לשאפתנות המידבקת העולה מכתבתו של ליו היא הסיפור "השמש של סין", שבו סין מקימה שמש מלאכותית אדירה לפתרון שינויי האקלים. איכר בשם שוי עובר מן הכפר לעיר, מוצא עבודה בניקוי חלונות, אחר כך מוצא עבודה בניקוי השמש המלאכותית, ולבסוף נעשה חוקר חלל. כל פרק בסיפור מוכתר ב"מטרת

חיים" אחרת: הראשונה היא "שתה מעט מים מתוקים, עשה מעט כסף"; האחרונה היא "עוף לכוכבים, משוך את מבטה של האנושות אל מעמקי היקום". המסר ברור: סין היא ארץ האפשרויות, וכל מי שיש לו את הדחף הפנימי הדרוש יכול להצליח שם. "החברה המודרנית גדושה הזדמנויות", אומר לשוי אחד משותפיו לדירה, מדען: "השמיים מלאים ציפורים מוזהבות. אולי יום אחד תושיט יד ותתפוס לך ציפור אחת, אבל רק אם תלמד לקחת את עצמך ברצינות".

הדור הקרוע

אף אחד מסיפורי הקובץ **כוכבי לכת נעלמים** - פרט לאלה של לִיו - אינו מתאפיין באותה נימה של תנופה טלאולוגית ועליונות מדעית המאפיינת את טרילוגיית **שלושת הגופים** ואת **ארץ נודדת**. מרבית הכותבים באסופה צעירים בשנים רבות מלִיו, יליד שנות השישים, אך נשמעים יגעים יותר. האו ג'ינגפאנג (Hao Jingfang) תרמה לקובץ את המשל הפוליטי החזק ביותר. סיפורה "לקפל את בייגינג", כמו **העיר והעיר** (*The City and the City*) של צ'יינה מייוויל, מותח ביקורת על המבנה המעמדי של בייגינג באמצעות הרעיון של כמה ערים התופסות את אותו מרחב גיאוגרפי. הסיפור מציג שלוש גרסאות של בייגינג, כל אחת מהן מאוכלסת בידי מעמד חברתי אחר: "מרחב ראשון", שבו חיים חמישה מיליון בני האליטה; "מרחב שני", שבו חיים 25 מיליון בני המעמד המנהלי; ו"מרחב שלישי", שבו 50 מיליון בני מעמד הפועלים. כאשר תושבי כל מרחב הולכים לישון, הבתים, המפעלים, החנויות והגנים נטרפים כקלפים ומפנים את מקומם למבני המרחב האחר (האו מתארת את התהליך כמופע מופלא של בֶּלֶט ארכיטקטוני: "גורדי השחקים קדו בהכנעה כמשרתים שפלים, עד שראשיהם נגעו ברגליהם; ואז נשברו שוב, התקפלו שוב, כופפו צווארים וזרועות. [...] אחר כך החלה הקרקע לסוב. פיסות קרקע התהפכו על צירן ב-180 מעלות, משבצת אחר משבצת, וחשפו את המבנים שמעברן האחר"). בסוגיית הניידות החברתית, הסיפור נוקט עמדה הפוכה מזו שהציג לִיו ב"השמש של סין". המעמדות הגבוהים בחברה אינם נגישים; הם גדורים בזמן ובמרחב.

כוכבי לכת נעלמים יש סיפורים שאפשר לראות בהם הסתייגות מדרכי הניהול והתיעוש המהיר של סין. כך למשל "עיר הדממה" מאת מַה בּוּיֹוֹנְג (Ma Boyong), המבקר את ההשפעה החונקת של הצנזורה הממשלתית, וכך "הפרח של שֶה-דְּזוּי" מאת צ'ין צ'ייפאן (Chen Qiufan), המתרחש בֶּשֶׁנְג'וֹן. המספר מתאר שם כיצד בעידן הרפורמות מיהרו האיכרים לבנות מגדלים גבוהים על אדמותיהם, אבל מחירי הנדל"ן נסקו מהר כל כך עד שלא היה מי שיקנה אותם; הבניינים נותרים ריקים מאדם ומתפוררים "כחורבות היסטוריות". צ'ין הוא גם מחברו של רומן בשם **גאות הפסולת** (*The Waste Tide*), שנכתב בהשראת קהילה אמיתית של ממחזרי פסולת אלקטרונית המתקיימים כטפילים על גבי תעשיית ההייטק ב"אזורים הכלכליים המיוחדים" של סין: "בְּאֵי הסייליקון, אי בדרום סין שנבנה על יסודות של מחזור פסולת אלקטרונית, זיהום האוויר הפך את המחיה במקום לכמעט בלתי אפשרית. מאבק עז מתנהל שם, תחרות על שליטה המתקיימת בין שבטים ילידיים, עובדים שהיגרו מאזורים אחרים בסין ואלויות המייצגות את הקפיטליזם הבינלאומי".

"מה הופך את המד"ב הסיני לסיני?" שואלת שֵׁה גֵ'יַה (Xia Jia) באחד המאמרים המצורפים ל**כוכבי לכת נעלמים**. היא מחברת את נסיקת המדע הבדיוני לצמיחתה של סין, אבל מתארת את הדרכים השונות שבהן סופרים הגיבו לצמיחה. הכתיבה המד"בית מתבקשת במקום שיש בו תוכנית חלל שאפתנית כמו זו הסינית, המבקשת להנחית עוד השנה רכב חלל בצידו האפל של הירח, ועד שנת 2020 להקיף את מאדים וגם להנחית עליו חללית ורכב חלל. ועם זאת, המחברים הצעירים מודעים להשפעות המאכלות של השגשוג על הסביבה ועל המסורת הסינית, וגם לתרבות המלחיצה והתחרותית שהוא יצר בקרב הדור הצעיר. במאמר שכותרתו "הדור הקרוע", צ'ן צ'יוֹפֶאן כותב על החרדות שחשים עמיתיו בחברת האינטרנט שבה הוא עובד:

מעל לכול אני מזהה אצלם תשישות. [...] מדאיגים אותם מחירי הנדל"ן הגואים, זיהום האוויר, חינוך ילדיהם הקטנים, הטיפול הרפואי בהוריהם המזדקנים, צמיחה והזדמנויות קריירה - הם חוששים שאם יתרונות הפריזון הכלכלי שהביאה אוכלוסיית סין האדירה נוצלו כמעט עד תום [...] מה שיותר להם כעת הוא סין מוכת ילודה צונחת ואוכלוסייה מזדקנת, סין שבה העול המוטל על כתפיהם כבד משנה לשנה, סין שבה תקוותיהם וחלומותיהם נמוגים.

ניק ריצ'רדסון שימש עורך בכתב העת London Review of Books וכיום הוא עובד בחברה המתמחה בטכנולוגיות ביטחון. מאמר זה פורסם לראשונה בכתב העת, בגיליון (3)40, תחת הכותרת "Even What Doesn't Happen is Epic".
תרגום: יניב פרקש.
